

Параметричні прикметники в дефініціях конкретної лексики і поняття видової норми

Збірник наукових праць «Лексикографічний бюлетень», 2022, 31

УДК 81'371+81'374

ЖУЙКОВА М. В., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та лінгводидактики, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Пр. Волі, 13, м. Луцьк, 43025
e-mail: mzhujkova@ukr.net
0000-0002-0396-8458

Рубрика: Лексикологія, фразеологія і лексикографія: теорія та практика
Мова статті: українська

Анотація

Параметричні прикметники загального розміру (**великий – малий, large – small, duży, wielki – mały** та ін.) використовуються мовцями як маркери величини певних об'єктів. Сенс таких прикметників може бути визначено лише у комбінаціях з якимись конкретними іменниками. Уживаючи прикметники загального розміру, мовці спираються на свій перцептивний досвід і на його основі формують уявлення про так звану видову норму. На уявній шкалі розмірів значення норми знаходиться посередині між двома полюсами, вербалізованими антонімами.

У словникових дефініціях прикметники розміру вживаються інакше, ніж в мовленні, оскільки йдеться про загальну характеристику не одного предмета, а цілого класу однотипних предметів, названих певним словом. Наприклад, дуб та секвоя описують у словниках як великі дерева, амфори і бочки – як великі посудини, а мопси і болонки – як малі собаки. У словникових дефініціях еталоном величини стає не розмір типового дуба, амфори чи вівчарки, а середній розмір об'єкта в категорії ДЕРЕВА, ПОСУД чи СОБАКИ. Еталон розміру укладачі словників визначають інтуїтивно, що спричиняє розходження в різних словниках у побудові дефініцій назви тої ж самої реалії. Крім того, багато природних категорій (зокрема, категорія ПОСУД) не є цілісними і розпадаються на субкатегорії, в кожній з яких є свої норми загального розміру.

Ключові слова: когнітивна категорія, категоризація, параметричні прикметники, тлумачний словник, словникова дефініція.

Джерела

БТР – Андрейчин Л., Георгиев Л., Илчев С. и др. Български тълковен речник. 4-то изд. София: Наука и изкуство, 1996. 1094 с.

САР – Словарь Академии Российской. В 6-ти частях. СПб., 1789 – 1794.

СУМ – Словник української мови: в 11-ти т. Київ: Наукова думка, 1970 – 1980.

CamD – The Cambridge English Dictionary. URL:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary>

COBUILD – Collins COBUILD Advanced Learner's Dictionary. URL:

<https://www.collinsdictionary.com>

Duden – Deutsches Universalwörterbuch A-Z, Duden, 1989. 1816 s.

USJP – Uniwersalny słownik języka polskiego. Red. Stanisław Dubisz. CD.

WSJP – Wielki słownik języka polskiego. Red. Piotr Źmigrodzki. URL:

<https://wsjp.pl/>

MWLD – Merriam-Webster's Learner's Dictionary. URL:

<http://www.learnersdictionary.com>

Література

Апресян Ю. Д. Избранные труды: в 2-х т. Москва: Языки русской культуры, 1995. Т. 1. 464 с.

Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений. Оценка. Событие. Факт. Москва: Наука, 1988. 341 с.

Жуйкова М. Словарные дефиниции и когнитивные процессы. I Międzynarodowy Kongres Etnolingwistyczny. T. II. Obraz świata i człowieka w kulturze ludowej i narodowej. Lublin : Wydawnictwo UMCS. S. 5 – 25.

Жуйкова М., Йодловская А. К проблеме построения словарных толкований конкретной именной лексики (флора и фауна). *Вопросы лексикографии*. 2021. № 19. С. 52 – 75.

Жуйкова М., Чупрун А. Місце та функції параметричних прикметників у дефініціях англomовних словників. *Нова філологія: Збірник наукових праць*. В. 61. Запоріжжя, 2014. С. 119 – 124.

Сепир Э. Градуирование. Новое в зарубежной лингвистике. В. 16. Москва: Прогресс, 1985. С. 43 – 78.

Leisi E. Der Wortinhalt: Seine Struktur im Deutschen und Englischen. Quelle & Meyer Verlag, 1953. 220 s.

Wierzbicka Anna. Semantic Primitives. (Linguistische Forschungen, Bd. 22). Frankfurt: Athenäum, 1972. 235 p.

Wierzbicka Anna. Semantyka. Jednostki elementarne i universalne. Lublin, 2006. 535 s.

Źmigrodzki P. Najważniejsze zasady opisu znaczenia w „Wielkim słowniku języka polskiego”. *Lingwistika Copernicana*. Nr 1 (1). 2009. S. 183 – 197.